

Motion till riksdagen 2025/26:685

av **Torsten Elofsson (KD)**

Kontanter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av kontanter som betalningsmedel och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör stadgas i lag att kontanter alltid ska accepteras som legitimt betalningsmedel och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avtal om annan betalningsform bör baseras på en ömsesidig överenskommelse och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Riksbanken och banksektorn bör få ett lagstadgat ansvar för att tillhandahålla och ta emot kontanter och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Kontanter som betalningsmedel är på väg att försvinna. Handeln med varor och tjänster grundas allt mer på betalning med kreditkort eller Swish. Parallellt pågår en kraftig nerdragning av antalet bankkontor där kvarvarande banker i stor utsträckning upphört med kontanthantering. De som fortsatt har behov av kontanter är hänvisade till uttagsautomater, som stadigt minskar i antal och under senare tid i stor utsträckning varit stängda.

Mängden kontanter minskar stadigt. Kontantanvändningen är nu på så låg nivå att det är svårt att upprätthålla infrastrukturen kring ett legitimt, och för många nödvändigt, betalningsmedel.

Nu har även den offentliga sektorn hoppat på trenden och tar successivt bort möjligheten att betala med kontanter. Förespråkarna för ett kontantfritt samhälle hävdar att det är vi konsumenterna och bankkunder som valt bort kontanterna. Det är inte den enda sanningen. Faktum är att bankerna taktiskt och strategiskt har verkat för en utfasning.

Bankkontoren har stängt och kunderna har i slutändan varit nödsakade att mot avgift nyttja erbjudna digitala tjänster.

Det riktigt allvarliga i utvecklingen är att stora grupper uteslås från den sociala gemenskapen. Ett kontantlöst samhälle är konstruerat för människor som förstår och kan hantera den moderna tekniken, är kreditvärdiga och har ett bankkonto. De som lämnas utanför är äldre som av skilda skäl inte klarar den nya tekniken, den stora gruppen med funktionsnedsättningar och de som saknar tillgångar och inte har tillgång till vare sig bankkonto eller nödvändiga digitala verktyg. Sist, men inte minst, ökar risken för gruppen som lever under hot och har personskydd då användningen av betalkort lämnar digitala spår som kan användas för att lokalisera de utsatta.

De större svenska bankerna ska enligt lag ansvara för att det finns möjlighet att ta ut och sätta in kontanter i hela landet. Lagen har dessvärre visat sig vara ett slag i luften. Bankerna har tvärtemot lagens intentioner tagit bort uttagsautomater med motiveringen att lagen inte är tvingande.

Anmärkningsvärt är att vi är på väg mot en situation där nästan alla betalmedel som medborgarna har tillgång till kontrolleras av banker och kortföretag. Detta kan bli djupt problematiskt om krisen eller kriget kommer eller om det digitala nätet slås ut.

Rent principiellt är det även en fråga om förfoganderätten över de tillgodohavanden som finns på den enskildes bankkonton. De medel som sätts in av bankkunderna är juridiskt att anse som inlåning, vilket innebär att man som kund har en fordran. Som enskild bör det vara rimligt att man har rätt att själv välja dispositionen av det egna kapitalet. Det måste vara upp till var och en hur man vill förvalta sitt kapital istället för att överlåta det till och bli helt beroende av affärsdrivande banker. Den möjligheten och friheten försvinner i ett kontantlöst samhälle. Frågan är även i vilken utsträckning banker och andra kan kräva att vi medborgare ska inneha smartphone, dator, kreditkort eller appar för att få vardagen att fungera.

Det finns flera skäl för bevarande av möjligheten att betala med kontanter.

- a) Det är inkluderande och icke-diskriminerande.
- b) Ett kontantlöst samhälle är inte solidariskt.
- c) Det ger frihet att själv disponera sina tillgångar.
- d) Det minskar sårbarheten vid konflikter och störningar.

Riksbanken ansvarar för att det finansiella systemet är stabilt och effektivt och att allmänheten kan göra betalningar. Riksbanken ansvarar även för att sedlar och mynt finns att tillgå. Det uppdraget har Riksbanken till del överlåtit till de affärsdrivande bankerna som enbart betraktar kontanthanteringen som en besvärande kostnad. Bankernas vinstintresse driver på den nuvarande utvecklingen och det är kunderna som får betala för omställningen i form av avgifter och ökad riskexponering.

Torsten Elofsson (KD)